

FOKUS

SPRÅKLYDSANGER MED OPPGAVER

FOKUS E STUMME BOKSTAVER

LESEKURS C LØKKESKRIFT

J-lyd med GJ

Toril Karstad

Fokus er delvis utviklet ved hjelp av midler fra Extra-stiftelsen (nå Stiftelsen Dam).
Forsidebildet er tegnet av Melissa Adèle Popkema.

Fokus digital læringsressurs (fokus.no) har flere hefter og digitale oppgaver.

J-LYD MED GJ

J-lyd med GJ-vers: sang nr. 61

Tekst og melodi: Toril Karstad, vokal: Sandra Karine Iversen, 6. kl.,
komp og opptak: Øyvind Åge Berg, illustrasjon: Lydia Madeleine Popkema, 10. kl.

Den gjerrige gjeteren gjespet, hunden gjødde og gjøken gol.
Da gjestene kastet litt gjørme,
gjemte gjeteren seg bak gjerdet.
Han gjorde seg til gjøgler og slang gjødsel så det gjallet.
De gjennomskuet at han gjerne ville gjøre gjengjeld.
Den gjerrige gjeteren gjespet, hunden gjødde og gjøken gol.

Talesymbol:

TUNGERYGG
MOT GANE
STEMME

Oppgave 1: Lytt til sangen mens du følger med i teksten.

Oppgave 2: Se på språklydhuset, og finn J.

Si «j» og kjenn etter uttalen. Forklar for noen hvordan du lager lyden med taleorganene.
Si «j» med hviskestemme. Hvilken lyd blir det?
Hva betyr hjertet i leiligheten?
Forklar for noen om parlydene i leiligheten.

Oppgave 3: Sett ring rundt alle GJ i sangen, og si «j».

Oppgave 4: Les sangteksten.

**Oppgave 5: Finn J-lyden skrevet med symbolet Gj.
Si lyden /j/ mens du tegner ring rundt symbolet (bokstavgruppa).**

bgreifædgjauvmgjtupaupøeiubystpaumgjeivdejæjfvhp
mgjspggjaudgævmigjtuypaufeigjstpauæjfvhgjspgaudi
gtgjkvdauvgjkøfeiøubgjdvevjæjfvhgjspgaudgtynvkgjtu
paupgjlkøubystpdgjspgyaugjbgråkvjyeigjtuøpigjubysk
gjaujæggjågmegjvdiejfvhgjspgaudtyaubgiråkvgtupaup
lkøfeigjbygmejæjfvhaubgråkdaugjmgjtuvpaustpæfvhl
gjspggjgauyøeifædauveimgjtupaupøubygjstpauvigjdeiæ
jfejvhgjaubgrågjkvyefædgjmgjtupauplkgjeiøubygjstpl
anugjæåggjvdiejpglmæåmnvsoedaubygrmlkøæåigjæi

Jeg fant _____ stykker.

Oppgave 6a: Skriv j-lyd-ord med symbolet GJ i løkkeskrift.

bjeffe

gjø

gjette

gjøk

gjøre

gjorde

gjødsel

Oppgave 6b: Skriv j-lyd-ord med symbolet GJ i løkkeskrift.

gjørme

gjær

gjeter

gjespe

gjest

gjess

Oppgave 6c: Skriv j-lyd-ord med symbolet GJ i løkkeskrift.

bjeffet

gjødde

gjelde

fisk

gjedde

gjemme

gjemt

å skylde penger

gjeld

Oppgave 6d: Skriv j-lyd-ord med symbolet GJ i løkkeskrift.

gjelløfta

gjelet

gjeng

klovn, sjonglør

gjøgler

igjen

handling, noe man gjør

gjerning

å gjøre det med vilje, på trass

gjøres på

Oppgave 7: Del opp i stavelser, og tell språklyder i J-lyd med GJ-verset.

- a) Sett prikk under alle vokaler. Hver prikk markerer en stavelse.
- b) Tegn stavelsesbuer under hvert ord.
- c) Skriv antall **språklyder**, rett over hvert ord. Eksempler: Ordet *gjødde* har 6 bokstaver, men bare 4 språklyder, for gj er én lyd, og dd er én lyd. Ordet *gjerdet* har 7 bokstaver, men bare 4 språklyder, for gj er én lyd, og d og t er stumme bokstaver og har ingen lyd.

NB: Antall språklyder i ordene varierer med dialekt. Hvis du er vestlending eller sørlending, sier du r-en i ordet med rn. Sjekk hvor mange lyder du selv sier i hvert ord, og noter antallet over ordet!

3 5 7 6
Den gjerrige gjeteren gjespet,
hunden gjødde og gjøken gol.

Da gjestene kastet litt gjørme,
gjemte gjeteren seg bak gjerdet.
Han gjorde seg til gjøgler
og slang gjødsel så det gjallet.
De gjennomskuet at han
gjerner ville gjøre gjengjeld.
Den gjerrige gjeteren gjespet,
hunden gjødde og gjøken gol.

Oppgave 8a: Les j-lyd-ord med forstavelsen gjen-, og legg bokstavkort.

1	2	3	4
gjengi gjengjeld gjenta gjentok gjentatt gjentakelse gjenstand gjensidig	gjenskin gjenkjenne gjenbruk gjendikte gjenferd gjengjelde gjenglem gjenhør	gjenfortelling gjenfrosset gjenskape gjenganger gjengivelse gjenforene gjensyn gjensynsglede	gjenforening gjenfortelle gjenkalle gjenkjennelig gjenkomst gjenlyd gjenlyde gjennom

Gjøker: The von Wright Brothers, Rawpixel.com

Oppgave 8b: Les j-lyd-ord med GJ, og legg bokstavkort.

1

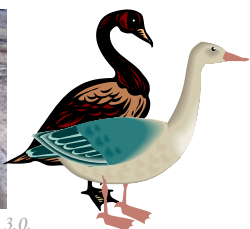
gjø
gjødde
gjeter
gjøre
gjorde
gjort
gjørme

SB_Johanny - CC BY-SA 3.0,
<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=1894977>

2

gjær
gjete
gjøk
gjette
gjest
gjespe
gjess

3

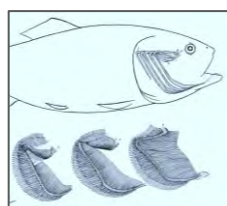
gjødsel
gjemme
gjemsel
gjerning
gjennom
gjerde
gjedde

Dreamstime.com CCO

4

på gjørs
gjørs på
gjors på
gjerrig
gjødning
drive gjøn
gjeller

United States Fish Commission,
Wikimedia commons, public

5

gjelde
gjerner
gjeld
gjeng
igjen
gjev
gjøgler

Øyvind Martinsen © Fokus

Oppgave 8c: Les j-lyd-ord med forstavelen gjennom-, og legg bokstavkort.

1

gjennombløt
gjennomvarm
gjennomsiktig
gjennomlyse
gjennomgå
gjennomtenkt
gjennomvåt

Corel

2

gjennomsnitt
gjennomtrekk
gjennombrudd
gjennomfart
gjennomreise
gjennomføre
gjennomstekt

Diman Oshchiepkov, Dreamstime.com

3

gjennomfartsvei
gjennomkjøring
gjennomførbar
gjennomarbeidet
gjennomtrengende
gjennomslagskraft
gjennomfrossen

Department of Geography Berkeley, Dreamstime

4

gjennomsøke
gjennomgang
gjennomsyre
gjennomleve
gjennomboet
gjennomslag
gjennomhullet

U.S. Government, Rawpixel.com, CCO

Oppgave 9: Fullfør fortellingen.

Ta en titt på bildet på side 3. Les innledningen på historien, og fullfør fortellingen.
Velg ut minst fire ord fra oppgave 8, og flett dem inn i historien. Lag overskrift.

«Se på gjeteren!» roper Gjertrud. «Han sjonglerer med gjødsele! En skulle ikke tro det var gjennomførbart! Men han er vel så gjerrig at han ikke vil spandere noen gjøglerballer!» Gjermund er enig: «Ja, gjerrigknark det er han, det går det gjetord om! Han vil ikke betale gjelda si, heller.» De blir stående og stirre mens gjeteren sjonglerer med gjødseleklumpene i gjentatte sirkler. Hunden er nå blitt interessert. Den sitter midt framfor gjeteren og følger ballene med hodet i rasende fart. «Kanskje han ikke er sint på oss lenger?» spør Gjertrud og nærmer seg. «Ikke godt å vite», svarer Gjermund. «Jeg skulle nok tro han pønser på en gjengledelse!»

Oppgave 10: Klipp ut en setning, del opp i ord og pusle. Klipp i bokstaver og pusle sammen. Skriv teksten på konvolutt, og putt brikkene i konvolutten.

Den gjerrige
gjeteren gjespet,
hunden gjødde og
gjøken gol. Da
gjestene kastet
litt gjørme,
gjemte
gjeteren
seg bak gjerdet.
Han gjorde seg

til gjøgler og
slang gjødsel
så det gjallet.

De gjennomskuet
at han gjerne
ville gjøre
gjengjeld.

Den gjerrige
gjeteren gjespet,
hunden gjødde og
gjøken gol.

Oppgave 11: Fyll inn det som mangler i verset, uten å se etter teksten.

Den _____ ige _____ en
_____, hunden _____
og _____ gol. Da _____
kastet litt _____,
_____ seg bak _____.
Han _____ seg til _____
og slang _____ så det
_____. De _____
at han _____ ville _____
_____. Den
_____, hunden _____
og _____ gol.

Den gjerrige gjeteren gjespet,
hunden gjødde og gjøken gol.
Da gjestene kastet litt gjørme,
gjemte gjeteren seg bak gjerdet.
Han gjorde seg til gjøgler og slang
gjødsel så det gjallet.
De gjennomskuet at han gjerne
ville gjøre gjengjeld.
Den gjerrige gjeteren gjespet,
hunden gjødde og gjøken gol.

Oppgave 13: Bøy substantivene i J- lyd med GJ-verset.

Ubestemt form entall (en, ei, et)	Bestemt form entall (den, det)	Ubestemt form flertall (flere)	Bestemt form flertall (de)
	gjeteren		
	hunden		
	gjøken		
			gjestene
gjørme		-----	-----
	gjeteren		
	gjerdet		
(en) gjøgler			

Øyvind Martinsen © Fokus

Oppgave 14: Bøy verbene i J-lyd med GJ-verset.

Å skje <i>Infinitiv</i>	Det skjer nå <i>Presens</i>	Det skjedde <i>Preteritum</i>	Det har skjedd <i>Perfektum</i>	Det hadde skjedd <i>Preteritum perfektum</i>
		gjespet		
		gjødde		
		gol		
		kastet		
		gjemte		
		gjorde		
		slang		
		gjallet		
		gjennom- skuet		
		ville		
(å) gjøre				

Oppgave 15a: Skriv j-lyd-ord med forstavelsen gjen- i løkkeskrift.

gjenta

gjengjeld

gjenforene

gjenlyd

gjenstand

gjensidig

Oppgave 15b: Skriv j-lyd-ord med forstavelsen gjen- i løkkeskrift.

gjenskin

gjenkjenne

gjenhør

gjensyn

gjenfortelle

gjenglem

Oppgave 16a: Skriv j-lyd-ord med forstavelen gjennom- i løkkeskrift.

gjennomvåt

gjennomtenkt

gjennomvarm

gjennomgå

gjennomsnitt

gjennomtrekk

Oppgave 16b: Skriv j-lyd-ord med forstavelen gjennom- i løkkeskrift.

gjennomfart

gjennomreise

gjennomføre

gjennomleve

gjennomsyre

gjennomsteke

Oppgave 17: Bygg ord. Koble sammen ordene til venstre med ord eller endelser fra lista. Let etter 2. ord del i høyre kolonner.

gjen	givelse	fortelling
gjennom	gjelde	slagskraft
gjen	hullet	snittsald
gjennom	boret	gitt
gjen	leve	gjelde
gjennom	glemt	stander
gjen	hør	våte
gjennom	levd	sidighet
gjen	syn	vått
gjennom	kalte	gikk
gjen	slag	siktighet
gjennom	lyste	synsglede
gjen	steckt	skinner
gjennom	kalle	varmt
gjen	förbar	kjennelig
gjennom	gått	strengende
gjen	komst	gjeldte
gjennom	bløtt	arbeidet

Oppgave 18: Les enkle GJ-ord og ord fra andre fokus.

1	2	3	4
gjeteren	kjøkken	hjelm	kikke
hjorten	bøy	ferdig	blank
tjue	gjøk	skifer	kjenne
kjøre	skjerf	røy	skifte
skipper	fars	bein	døgnvill
tegne	beregne	gjerde	gjalle
øy	skive	kyndig	hjemme
kjøtt	i hjel	sogn	sognene
kirurg	hei	kjeft	sjelden
hjernen	gjest	skjelve	tjære
sjimpanse	pai	flau	kinn
rogn	kysse	sørlig	gang
gjø	skygge	gjorde	skjul
tjor	døgn	bank	størst
bregne	sau	regner	gjerne
skilt	kjevle	en kikk	døgnet
tang	seng	kjapp	kjælen
keivhendt	hjørne	hjem	feire
kjekk	gjørme	rørt	bikkje
fregne	onkel	sjakal	mai
gjødde	tjent	kai	kirsebær
kjempe	skjørt	gjøgler	gjøre
hjerte	regning	beregner	tjeld
sjiraff	vogna	sognet	vanke
tjore fast	kjeve	skjorte	løgner
sang	sløv	sjalu	ferdig
skimte	gjemme	killig	skjegg
vogn	først	tjukk	kikkert
keitet	sjakk	kjele	sjåfør
regner	løgn	ting	kjære
gardin	kjekt	gjødse	mjau

Oppgave 19: Les vanskeligere GJ-ord og ord fra andre fokus.

1	2	3	4
gartner tjuefem gjennomskue hjortetakk modnes morsom partner barndom retningen sjimpanser gjengjeld portner hjertestans tangklase kjekkas tankegang kinesisk beskjeden kjempeflott kortne tunghørt forstyrrelse gjemmested kjennetegn hjernerystelse partner slavedriver kartbok brosjyre	kirurgi gangfelt vedskjul gjeldsbrev størsteparten ihjelsslått kjæledegge bursdagsfeiring lausbikkje svartne beretning gjenfortelling tjueåttende budne gardinstang kildesortering hjelpepleier kjøkkentrapp bøyning tenkepause ladning partnere gjensynsglede hjørnespark tjueseks besetningen storslegga ledning svartne	tjeldene blinkende oppvartning skitne bussjåfør redningen slalåmhjelm snertne lortete ladning gjenkjennelig skogstjern sultne innsjekking hemveien kyndighet bevertning havørn nisseskjegg plankekjøring fortauskant vitnene snurtne sengetøy barnåler råtne kronhjort underskjørt overkjeven	sløvhet gjennomkjøring førstemann avsetning slaktebutikk fortne hjertelig ferdiglaget klokkekiming røykvarsler slafsing nabokirke børseløp storhjernen gartneren kjøretiltaltelse tjuvtitte gjengifte hvetekimer lodne granskau ihjelfrosset tjuvstart innretning kinamat slipstvang gjennomfartsvei bevertning hushjørne

Til pedagogen: Ramsene kan leses på skolen eller hjemme, som repetert lesing. Man kan ha ei ramse per dag. De kan også benyttes sammen med bokstav-/bokstavgruppekort, for å holde ved like de fenomenene man har øvd på tidligere. Ved undervisning individuelt og i grupper, kan lærer diktere fra ramsene, og elevene skriver ordene med bokstavkort.

I hel klasse med stasjonsundervisning, kan barna på bokstaveskestasjonen diktere hverandre ord to og to eller tre og tre. Etter for eksempel fem ord bytter man rolle, så alle får skrevet. Eleven som dikterer, farger ordet han har diktert, med lys farge. Slik vet gruppa hvor langt de er kommet til neste økt.

GJØKEN

Per Harald Olsen - CC BY-SA 3.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=1887345>

Bildet viser en gjøkunge i et rørsangerrede. Gjøkungen har sparket ut alle rørsangereggene. Nå tror rørsangerne at gjøken er deres egen unge og mater den, selv om den er mye større enn dem selv.

Gabriel Buissart - Romelaere, Clairmarais FR, CC BY-SA 3.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=2131993>

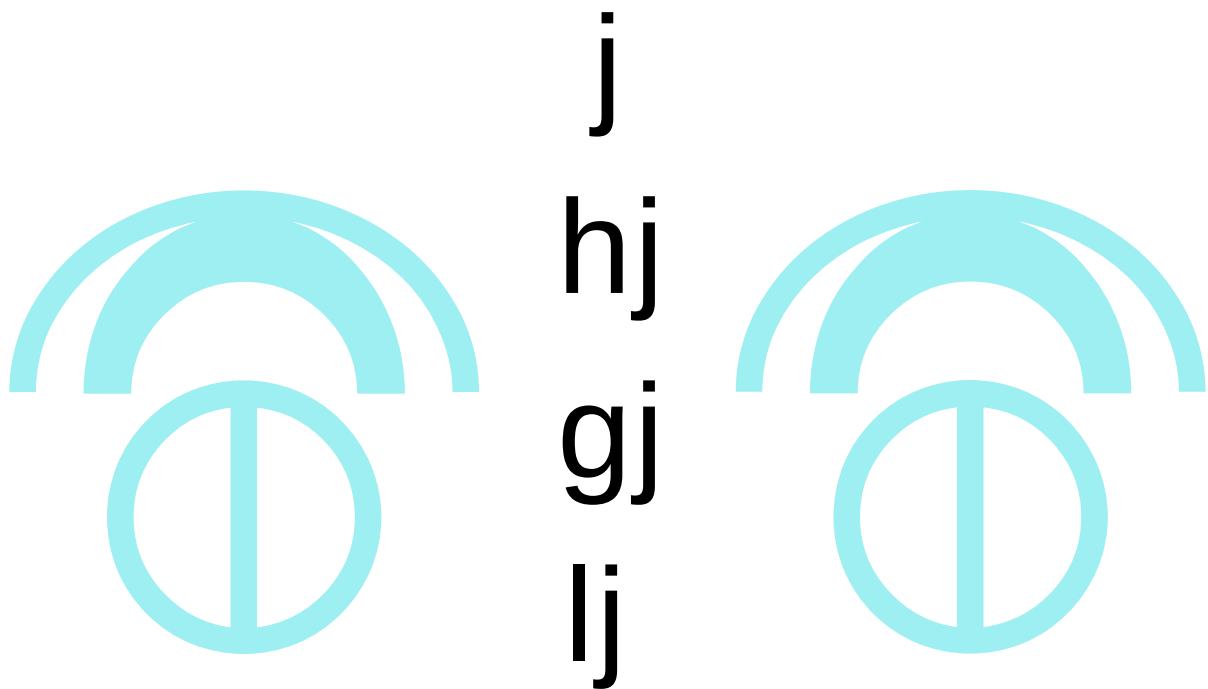

Ohara Koson, Rawpixel.com

Oppgave 20: Les sammensatte ord med symboler fra alle fokus.

1	2	3	4
haitann	gardinoppheng	hjertekirurg	hotellrom
sauebonde	gangvei	skyggebilde	hjerneslag
seigmann	tankefull	vogntog	skipskaia
høygaffel	vinterskjerf	mangosmak	kjempeflau
kartbok	sjenerthet	tegnebrett	beinrangel
barnevakt	sleggekast	kjempediger	gjennomgang
norsktimer	hannkjønn	våpenskjold	fartskontroll
nordlending	fasttjoret	småfurtne	barnebarn
teltbardun	kikkhull	soverom	størsteparten
sangfugl	fareskilt	hjerterbank	kjæledegge
minibank	campingvogn	maidag	verdiskala
skjærereir	kenguruskin	gjerdestaur	leilighet
bondesjakk	regnskapsfører	seilbåt	ankelskade
gjennomslag	kjøtttdisk	stigbøyle	skjevbygd
intetkjønn	skjørtekanten	startkabel	sjørøverfartøy
tjuvlån	portnerbolig	geitehorn	skinndaud
kilovis	bomtur	ferskensaft	kjeleskap
gjennomskinn	hjortekalv	perlekjede	tjuefjerde
torskerogn	paideig	gardintrapp	gjenganger
hangarskip	tauhopping	bleieskift	drosjesjåfør
regnbyge	gjennomarbeidet	gjennomtenkt	rognekake
kjøreretning	høydeskrekk	skjeggvekst	bingospill
skjøteledning	fortgang	sjøreise	tegnesaker
gartnerhallen	barnehage	sandhaug	kjøkkenbord
flomskade	morskjærighet	kjølerom	skjeløyd
hjemreise	ufarlig	skogstjern	portnerlønn
ferjekaia	sardinboks	kinareise	fiskedam
hoppetau	veiskilt	skyteskive	hjernemasse
veibygging	blankskurt	nabosogn	skyskraper
brøytekant	skjoldbruskkjertel	tangodans	lausbikkje
gjennomført	sjampinjongsriver	regnebok	seifiske
kornhøst	slengtau	kjøkkengardin	øyenbryn
torskemiddag	hunnkjønn	skjortevask	korttenkt
forlovede	tjærebrent	gartnerskole	gjerningsmann

J-LYDENS SKRIVEMÅTER

G OG H FORAN J ER ALLTID STUM!

G FORAN I, Y, EI

Foran i, y og ei er g vikar for j siden det ikke er lov med j foran disse symbolene.

~~j~~i ~~j~~ikk ~~j~~ift ~~j~~yllen ~~j~~eit ~~j~~eipe

g i g i k k g i f t g y l l e n g ei t g ei p e

Oppgave 21: Se på språklydhuset på siste side.

Finn j, og se på alle symbolene med liten skrift. Det er j-lydens skrivemåter.

STREK UNDER STUM BOKSTAV = MINUS LYD, FEIT G HAR J-LYD, FEIT E HAR Æ-LYD, FEIT O HAR Å-LYD.

Språkllydhus på oslomål inkludert skarre-r og bokstavløse lyder

h h												
p pp	b bb	f ff	v hv (vv)	t tt	d dd	s ss	rt rdt	rd rdd	(g, j, sh, ch, c) skj sj s rsj rskj rsk	kj tj k kkj rkj rk	j gj g hj lj	ng n g
p b	b b	f f	v v	t t	d d	s s	t t	d d	j j	k k	j j	n n
m mm	m mm	tann ↑ leppe		lv l ll ld	forgom ↑ tunge- blad	n nn nd	ll lv ld lg l rl rdl	bakgom ↑ tunge- spiss	rn rdn ren rden (r han/ r ham / r den)	gane ↑ tunge- rygg	k kk (c)	g gg
m m	m m											
leppe ↑ leppe	leppe ↑ leppe	forgom ↑ tunge- spiss		r				drøvel ↑ tunge- rygg		r rr rd		

Vokaler: a e ¹ e ² i o u y æ ø å											
Diftonger: ei au øy ai ai oi oi											

Fokus © Toril Karstad Kreativ Læring

Hjerte symboliserer stemt/ustemt-par. Døra angir artikulasjonssted, der nedre artikulator er aktiv og derfor nevnes først (leppe mot tann). Bokstaver og bokstavgrupper i liten skrift forteller om språkllydens skrivemåter, der stumme bokstaver regnes som del av grafemet.